

Є. Д. Федорчук,
аспірант, кафедра економічної теорії та фінансів,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ У КОНТЕКСТІ ТРАНСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

E. Fedorchuk,
graduate student of economics and finance Kharkiv of Regional Institute
of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

STATE CONTROL IN THE CONTEXT OF TRANSPORT STRATEGY OF UKRAINE

У статті автор розглядає формування державного контролю у сфері транспорту в контексті Транспортної Стратегії України на період до 2020 року. Показано, що контроль є важливою ознакою змісту державного управління. У державному управлінні державний контроль перебуває у тісному зв'язку з іншими функціями управління. Державний контроль забезпечує конкретність управління й здійснення його відповідно до прийнятих рішень. Державний контроль у сфері транспорту сприяє уникненню значного кола проблем соціально-економічного характеру, пов'язаних з пристосуванням транспорту як галузі до роботи в умовах глобальної інтеграції. Відзначено мету і завдання Транспортної Стратегії України на період до 2020 року. Доведено, що державний контроль за роботою транспорту в Україні згідно Транспортної Стратегії України діє в єдиній транспортній системі. Узв'язку з цим, удосконалення державного контролю за роботою транспорту в Україні є багатограним завданням.

The article examines the formation of state control in the sphere of transport in the context of the Transport Strategy of Ukraine till 2020. It is shown that the control is the important feature of state management content. In public administration state control is in close connection with other management functions. State control provides a concreteness of management and its implementation according to the decisions which were taken. State control in the transport sector helps to avoid a considerable number of problems of socio-economic nature, which are connected with an adaptation of transport, as an industry, to the circumstances of global integration. The goals and objectives of the Transport Strategy of Ukraine till 2020 are denoted in the article. It is proved that the state control of transport in Ukraine according to the Transport Strategy of Ukraine operates in the unified transport system. According to this, the improvement of state control of transport in Ukraine is a multi-faceted task.

*Ключові слова: транспорт, державний контроль, Транспортна Стратегія, управління, безпека.
Key words: transportation, government control, Transport Strategy, Management, Security.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Транспорт є обслуговуючою галуззю народного господарства і відіграє величезну роль у господарському, соціально-культурному будівництві. Його основне завдання — своєчасне, якісне та повне задоволення потреб народного господарства і населення в перевезеннях. Від успішної роботи транспортних підприємств залежать ефективність промислового та сільськогосподарського виробництва, розвиток товарообігу і торгівлі.

Транспорт — одна з найбільших системних галузей, що має тісні зв'язки з усіма елементами економіки і соціальної сфери. У подальшому розвитку країни, розширенні її внутрішніх і зовнішніх транспортно-економічних зв'язків, зростанні обсягів виробництва і підвищенні рівня життя населення значення транспорту і його роль як системного фактора тільки зростатимуть. За цих умов формування державного контролю у сфері транспорту має здійснюватися на базі всебічного аналізу сучасного стану і проблем розвитку транспортної системи в тісному вза-

мов'язку із загальними напрямками і масштабами соціально-економічного розвитку країни, а також з глобальними загальносвітовими стратегічними тенденціями в економіці.

Транспорт України покликаний задовольняти потреби населення і суспільного виробництва в перевезеннях. Метою державного управління в галузі транспорту є: своєчасне, повне і якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони держави; захист їх прав під час транспортного обслуговування; безпечне функціонування транспорту; додержання необхідних темпів і пропорцій, державний контроль та ін.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В основі розробки методології державного контролю та регулювання транспортних систем лежать праці відомих фахівців з організації державного управління та регулювання різних сфер життєдіяльності суспільства, а саме: В.Б. Авер'янова, Ю.С. Бараша, В.М. Гур-

нака, О.А. Дегтяра, О.В. Довгальової, Н.Г. Діденко, О.М. Іваницької, Г.І. Міщенко, А.М. Новікової, М.Л. Погребицького, А.І. Семенченка, Д.А. Тимохи, О.В. Шкідченко та ін.

Але поза увагою дослідників ще залишаються важливі питання з'ясування особливостей транспортної системи як об'єкта державного контролю, виявлення її характеристики державного регулювання зв'язків у транспортній системі, обґрунтування напрямів державного контролю у сфері транспортного потенціалу України, розробки пропозицій щодо вдосконалення механізму державного контролю в транспортній системі, зниження аварійності, ризиків і загроз безпеці по видах транспорту; зниження частки транспорту в забрудненні навколишнього середовища. Саме розгляд державного контролю у сфері транспорту в сучасних умовах все ще потребують належного висвітлення.

МЕТА СТАТТІ

Розглянути формування державного контролю у сфері транспорту в контексті Транспортної стратегії України на період до 2020 року.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Контроль здійснюється в певній галузі управління, з її особливостями та конкретним змістом, а тому у певному обсязі та формі. Контроль спрямований на конкретний результат і шляхи досягнення цього результату, а також на усунення суб'єктивних та урахування об'єктивних перешкод при здійсненні управлінської діяльності. На думку В.Б. Авер'янова: "Контроль є важливою ознакою змісту державного управління. Контроль явище багатогранне і багатопланове. Залежно від того, на якому рівні та стосовно чого розглядається, контроль може бути охарактеризований як форма чи вид діяльності, як принцип, як функція" [2].

У державному управлінні державний контроль перебуває у тісному зв'язку з іншими функціями управління й разом з тим призначений для оцінки відповідності здійснення цих функцій завданням, що стоять перед управлінням. Державний контроль забезпечує конкретність управління й здійснення його відповідно до прийнятих рішень. За допомогою контролю суб'єкт управління отримує інформацію про результати діяльності, а також про ті помилки та зміни ситуації, що можуть призвести до невиконання поставлених завдань чи отримання зовсім інших результатів.

Аналіз світового досвіду з державного контролю за роботою транспорту дає підстави стверджувати, що державний контроль та його розвиток у різних формах існує в кожній країні. Він сприяє уникненню значного кола проблем соціально-економічного характеру, пов'язаних з пристосуванням транспорту як галузі до роботи в умовах глобальної інтеграції.

Україна будує ринкові відносини, характерною ознакою яких є існування різних форм власності. В цих умовах роль державного контролю як його важливої функції значно зростає. Змінюється їх призначення, форми роботи, а в деяких галузях і обсяг, проте значення в цілому не зменшується [3].

Транспорт є однією з базових галузей національної економіки, ефективного функціонування якої є необхідною умовою для забезпечення обороноздатності, захисту економічних інтересів держави, підвищення рівня життя насе-

лення. Транспорт України покликаний задовольняти потреби населення і суспільного виробництва в перевезеннях.

На сьогодні галузь транспорту в цілому задовольняє потреби національної економіки та населення у перевезеннях, проте рівень безпеки, показники якості та ефективності перевезень пасажирів і вантажів, енергоефективності, техногенного навантаження на навколишнє природне середовище не відповідають сучасним вимогам [1].

Серйозними проблемами галузі транспорту є значний знос основних виробничих фондів, зокрема рухомого складу, недостатній обсяг інвестицій, необхідних для оновлення та забезпечення інноваційного розвитку матеріально-технічної бази галузі, обмеженість бюджетного фінансування та амортизаційних відрахувань, недосконалість механізму лізингу, низький рівень використання транзитного потенціалу держави. Невідкладного вирішення потребують питання технічного переоснащення та модернізації об'єктів інфраструктури залізниць, аеропортів та морських портів, забезпечення розвитку мережі автомобільних доріг загального користування відповідно до темпів автомобілізації країни.

У зв'язку з цим, низьким є рівень безпеки перевезень. Значно гірші в порівнянні з країнами ЄС показники аварійності на автомобільному транспорті. Літаки вітчизняних авіакомпаній неодноразово включалися до "чорного списку" авіакомпаній, яким заборонено здійснювати рейси до країн ЄС. Через незадовільне управління безпекою судноплавства Державний Прапор України включений до "чорного списку" Паризького меморандуму.

З метою визначення концептуальних засад формування та реалізації державної політики щодо забезпечення стабільного та ефективного функціонування галузі транспорту, створення умов для соціально-економічного розвитку країни, підвищення конкурентоспроможності національної економіки і рівня життя населення, підвищенню рівня безпеки перевезень в Україні схвалено Транспортну Стратегію України на період до 2020 року [1].

Транспортна Стратегія України ґрунтується на дотриманні таких основних принципів:

- забезпечення доступності транспортних послуг для всіх верств населення, зокрема осіб з обмеженими фізичними можливостями, малозабезпечених громадян;
- узгодження планів розвитку транспортної інфраструктури з генеральною схемою планування території України, планами використання земельних ресурсів;
- реалізація жорсткої антимонопольної політики;
- лібералізація ціноутворення на ринку транспортних послуг;
- функціонування транспортних підприємств на засадах самоокупності;
- концентрація фінансових ресурсів на виконанні основних завдань розвитку галузі транспорту;
- компенсація з державного та місцевих бюджетів витрат, пов'язаних з перевезенням пільгових категорій громадян;
- забезпечення екологічної безпеки, обов'язкового дотримання екологічних стандартів і нормативів під час провадження діяльності у галузі транспорту;
- стимулювання розвитку енергозберігаючих і екологічно безпечних видів транспорту.

Основними напрямками реалізації Транспортної Стратегії України є:

1. Розвиток транспортної інфраструктури шляхом: забезпечення розвитку мережі автомобільних доріг, насамперед автомагістралей та обходів населених пунктів; підвищення пропускної спроможності основних залізничних ліній, транспортних вузлів, залізничних і автомобільних під'їздів до морських портів, вулично-дорожньої мережі великих міст; модернізації промислового залізничного транспорту; будівництва та реконструкції терміналів (насамперед контейнерних) у морських портах; створення мережі логістичних центрів.

2. Оновлення рухомого складу транспорту шляхом: формування раціональної структури парку рухомого складу з урахуванням потужності, вантажопідйомності, пасажиромісткості, спеціалізації транспортних засобів; пріоритетного оновлення рухомого складу, призначеного для здійснення соціально значущих пасажирських перевезень (пільгових категорій громадян, мешканців сільської місцевості, осіб з обмеженими фізичними можливостями); упровадження транспортних засобів, сервісні, технічні та економічні показники експлуатації яких відповідають сучасним європейським вимогам до безпечності, екологічності та енергоефективності транспорту.

3. Поліпшення інвестиційного клімату шляхом: створення сприятливих умов для забезпечення привабливості галузі транспорту для залучення інвестицій, зокрема іноземних, з метою оновлення та модернізації матеріально-технічної бази галузі; забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; залучення інвестицій на умовах концесії; удосконалення механізму лізингу для забезпечення оновлення рухомого складу транспорту.

4. Забезпечення доступності та підвищення якості транспортних послуг шляхом: розроблення та упровадження державних соціальних стандартів і нормативів транспортного обслуговування; забезпечення з урахуванням світового досвіду швидкої доставки вантажів, прискорення руху пасажирського транспорту; скорочення часу, необхідного для оброблення вантажів у портах та пунктах пропуску через державний кордон; упровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на базі глобальної навігаційної системи; забезпечення розвитку інтермодальних перевезень; збільшення обсягу та номенклатури вантажів, що перевозяться в контейнерах; запровадження електронного документообігу; удосконалення механізму сертифікації операторів вантажного транспорту; створення комплексних інформаційних систем управління, контролю та ідентифікації вантажів і контейнерів, повідомлення про прибуття; оснащення транспортних засобів супутниковими навігаційними системами, інтегрованими до єдиної системи координатного управління; оптимізації маршрутів авіаційного, автомобільного та залізничного транспорту; організаційно-правового забезпечення укрупнення автомобільних перевізників та створення мережі комплексних автотранспортних підприємств; упровадження прозорого механізму тарифного регулювання, розроблення та затвердження порядків (методик) формування і зміни тарифів; поліпшення обслуговування осіб з обмеженими фізичними можливостями; створення системи безготівкових розрахунків за допомогою смарт-карт за проїзд у міському транспорті загального користування; створення єдиної системи державного регулювання та контролю за діяльністю з перевезення пасажирів на таксі та автомобілями на замовлення; розроблення програми навчання та підвищення кваліфікації

водіїв і диспетчерів таксі, внесення відповідних змін до Класифікатора професій.

5. Інтеграція вітчизняної транспортної системи до європейської та міжнародної транспортних систем шляхом: забезпечення розвитку експорту транспортних послуг, ефективного використання транзитного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного транспорту на міжнародному ринку транспортних послуг; приєднання і забезпечення виконання міжнародних транспортних конвенцій та угод; гармонізації вітчизняного законодавства з транспортним законодавством ЄС; розроблення та упровадження відповідно до міжнародних вимог технічних та технологічних регламентів і стандартів; уніфікації вимог до перевізників; забезпечення співробітництва з ЄС з метою розвитку міжнародних транспортних коридорів та осей, визначених Групою високого рівня Європейської Комісії; забезпечення розвитку співробітництва з Польщею, Білоруссю та іншими державами з питань організації контрейлерних перевезень; забезпечення експлуатаційної сумісності транспортних мереж України та сусідніх держав; забезпечення співпраці у використанні систем супутникової навігації у рамках Угоди про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Україною та Європейським співтовариством, його державами — членами; укладення двосторонніх угод про транспортне сполучення між Україною та державами — членами ЄС; інтеграції цивільної авіації до Спільного авіаційного простору; спрощення процедури переміщення вантажів через державний кордон та обґрунтоване скорочення часу, необхідного для проведення контрольних процедур у пунктах пропуску через державний кордон, приведення умов роботи таких пунктів пропуску у відповідність з європейськими нормами; модернізації інфраструктури пунктів пропуску через державний кордон; створення багатфункціональної комплексної системи "Електронна митниця"; створення з використанням електронних баз даних митних органів ЄС системи міждержавного обміну інформацією для забезпечення ефективної роботи пунктів пропуску через державний кордон; упровадження автоматизованої системи переходу залізничного рухомого складу з широкої на вузьку колію; удосконалення системи використання митної статистики з метою проведення моніторингу та прогнозування транзиту вантажів; створення у пунктах пропуску через державний кордон ефективної системи контролю за ваговими і габаритними параметрами автотранспортних засобів.

6. Підвищення ефективності державного управління у галузі транспорту шляхом: реформування системи державного управління залізничним транспортом, автомобільними дорогами загального користування та морськими торговельними портами, удосконалення діяльності автостанцій; забезпечення державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання у галузі транспорту відповідно до європейських стандартів та утворення після реформування залізничного транспорту органу регулювання у зазначеній галузі; підвищення кадрового потенціалу та рівня соціального захисту працівників транспорту; проведення структурних реформ, спрямованих на розвиток та удосконалення ринкових відносин у галузі транспорту; створення конкурентного середовища на ринку транспортних послуг; забезпечення координації роботи різних видів транспорту; створення умов для забезпечення швидкого переміщення транзитних вантажів; удосконалення систе-

ми ліцензування окремих видів діяльності у галузі транспорту; реалізації ефективної тарифно-цінової політики, спрямованої на збалансування інтересів транспортних підприємств і споживачів їх послуг; мінімізації шкідливого впливу транспорту на навколишнє природне середовище.

7. Забезпечення безпеки транспортних процесів шляхом: удосконалення державної системи забезпечення безпеки на транспорті; утворення у системі центрального органу виконавчої влади у галузі транспорту органу державного нагляду (контролю) за безпекою на транспорті; упровадження сучасних інформаційних технологій здійснення контролю за безпекою на транспорті, створення супутникових систем контролю та регулювання руху транспортних засобів; удосконалення порядку допуску суб'єктів господарювання до провадження діяльності з перевезення пасажирів і вантажів; підвищення рівня облаштування автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів з метою забезпечення безпеки дорожнього руху; підвищення вимог до безпечності конструкцій транспортних засобів; удосконалення та розвитку державної системи забезпечення безпеки проведення операцій, пов'язаних з перевезенням небезпечних вантажів, розроблення відповідних нормативно-правових актів, створення реєстру небезпечних вантажів.

8. Підвищення екологічності та енергоефективності транспортних засобів шляхом: застосування міжнародних екологічних норм для транспортних засобів і моторних палив; забезпечення використання енергоефективних, екологічно безпечних та альтернативних видів рідкого та газового палива; оптимізації строку експлуатації, технічного обслуговування і ремонту транспортних засобів; удосконалення системи оподаткування залежно від екологічності та енергоефективності транспортних засобів; зменшення впливу шуму та вібрації на навколишнє природне середовище; використання в містах енергоефективних видів транспорту — електричного, залізничного, річкового; запровадження механізму стимулювання споживання альтернативних видів рідкого та газового моторного палива.

Розглядаючи Транспортну Стратегію України особливо слід відзначити:

1. Пріоритетами розвитку автомобільного транспорту є: створення умов для провадження діяльності на ринку транспортних послуг; підвищення безпеки дорожнього руху та енергоефективності шляхом: затвердження та виконання Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху; забезпечення розподілу між органами виконавчої влади функцій з управління дорожнім рухом, створення системи управління, гармонізованої з європейською; посилення вимог до автомобільних перевізників та контролю за дотриманням ними вимог законодавства щодо безпеки перевезень; удосконалення системи контролю за використанням робочого часу та часу відпочинку водіїв згідно з Європейською угодою щодо роботи екіпажів транспортних засобів, які виконують міжнародні автомобільні перевезення (ЄУТР) та Конвенцією Міжнародної організації праці 1979 року N 153 про тривалість робочого часу та періоди відпочинку на дорожньому транспорті; удосконалення системи технічного регулювання допуску транспортних засобів до участі в дорожньому русі, періодичного технічного контролю та технічного обслуговування і ремонту транспортних засобів; створення єдиної системи навчання і сертифікації працівників автомобільного транспорту відповідно до європейсь-

ких норм; удосконалення механізму використання альтернативних видів палива; утворення випробувального центру визначення відповідності автомобільних транспортних засобів, двигунів і систем нейтралізації відпрацьованих газів вимогам державних і міжнародних стандартів; запровадження міжнародних екологічних норм "ЄВРО-3" — "ЄВРО-6" для транспортних засобів і моторних палив.

2. Забезпечення ефективності діяльності автомобільного транспорту шляхом: затвердження та виконання Державної цільової економічної програми розвитку автомобільного транспорту; удосконалення технології автомобільних перевезень, збільшення частки комбінованих перевезень, розроблення оптимальних технологічних схем для транспортних вузлів; оновлення рухомого складу шляхом придбання транспортних засобів вітчизняного виробництва та оптимізація його структури згідно із строком експлуатації, призначенням, пасажиромісткістю, пристосованістю для перевезення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок необхідно зазначити, що реалізація Транспортної Стратегії України дасть змогу: модернізувати транспортну систему та підвищити ефективність її функціонування; задовольнити потребу національної економіки і населення у перевезеннях та підвищити якість і доступність транспортних послуг; забезпечити своєчасність доставки вантажів; удосконалити систему управління галуззю транспорту; збільшити пропускну спроможність транспортної мережі; підвищити рівень безпеки на транспорті; зменшити обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферу; прискорити темпи інтеграції вітчизняної транспортної системи до європейської та світової транспортних систем, максимально використати транзитний потенціал держави.

Згідно Транспортної Стратегії України державний контроль за роботою транспорту в Україні діє в єдиній транспортній системі, яка повинна відповідати вимогам суспільного виробництва і національної безпеки, мати розгалужену інфраструктуру, забезпечувати зовнішньоекономічні зв'язки України. Удосконалення державного контролю за роботою транспорту в Україні є багатограним завданням, що має стати предметом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 року № 2174-р. "Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року".
2. Державне управління в Україні / За заг. ред. Авер'янова В.Б. — К., 1999.
3. Андреева Т.П. Україна: економічний і інвестиційний потенціал / Т.П. Андреева. — Л.: Львів. комерц. акад., 2002. — 162 с.

References:

1. "On approval of the Transport Strategy of Ukraine till 2020", Resolution of the Cabinet of Ministers from 20.10.2010 № № 2174-р.
 2. Averianova, V.B. (1999), Derjavne upravlinna v Ukraine [The state management of Ukraine], Ukraine, Kiev.
 3. Andreeva, T.P. (2002), Ukraina: ekonomichniy i investiciyniy potencial [Ukraine: the economic and investment potential], Ukraine, Lviv.
- Стаття надійшла до редакції 30.10.2013 р.*